

Píseň: EZ209 – Ó slunce spravedlnosti; 1.-3. sloka +
modlitba; Oddíl k výkladu: Jb 40

Milí,

v předchozích dvou částech své řeči Hospodin obrátil Jobovu pozornost od jeho utrpení k šíři a bohatství kosmu (1. část) a přírodního světa, v němž Job žije (2. část). Postupně tak Hospodin Jobovi překládá, a tak toto drama člověku obecně, šíři světa – a místo člověka v něm. Nejprve jako otázku po skutečnosti a významu lidského poznání a znalostí – proto jde vlastně o jednu velkou otázku.

Ale také jako odvracení trpícího od vlastního utrpení k vyšším skutečnostem světa – aby tak přestal sám sebe vnímat jako středobod vesmíru nebo přírody. A tak aby si znovu uvědomil své, Bohem určené, místo.

Lidské místo ve světě

Tak je i Job opět pozván, aby Bohu odpověděl: Co jsi, člověče, zač? Máš pocit, že můžeš Boha obviňovat? Tak odpovídej...!

A Job *odpovídá*. Hospodinova otázka *není* řečnická. Dává Jobovi prostor k odpovědi. Na rozdíl od Elíhúa. Hospodin *chce*, dokonce očekává, lidskou odpověď.

Ale Job odpovídá překvapivě: Jsem bezvýznamný. Kraličtí: Jsem chatrný. Z doslovného: Jsem maličký. Tj. zanedbatelný. A přitom si, paradoxně, klade ruku na ústa. Jobovy vyznání není tedy jen „prázdnými“ slovy, je spojeno také s konkrétním činem. Ten má symbolizovat Jobovo „nemluvení.“ Ačkoli i přes ruku na ústech hovoří...

Ale jen proto, aby zdůraznil, jak je maličký, zanedbatelný, bezvýznamný. Jak nemá, co jiného by mohl Hospodinu odpovědět – aby Boha poučil. Aby mu vysvětlil, jak lépe má svět být.

To je veledůležitý moment celého dramatu. Job totiž pochopil podstatu Hospodinovy otázky. A nechal se jí vyzdvihnout do objektivního pohledu na svět: Člověk *je* zcela zanedbatelný

v kontextu celého kosmického stvoření. Také přírodního světa. A kdyby v druhém případě nebyl, pak je člověk z vlastní vůle dokonce ke zlému – nikoli k dobrému.

Což je v příkrém rozporu s podstatou lidského stvoření. S účelem, který byl člověku vdechnut při stvoření: Člověk je stvořen k Božímu obrazu, aby panoval nad stvořením podle svého obrazu (Gn 1). Tak Job přijímá Hospodinem určené místo člověka ve světě.

Které je paradoxní: Na jednu stranu je rod homo *nejzbytečnějším* živočichem na světě. Na druhou stranu je povolán k vládě nad *vším ostatním stvořením* – podle Božího obrazu. V tom se odráží rozpolcenost lidské existence – oprávněný pocit zbytečnosti, malosti, vlastního hříchu a zla. A přitom čehosi v hloubce lidské duše, které zve a ponouká k věcem velkým. Jakkoli ani dnes k nim člověk takřka nevykročil...

Hospodinova odpověď

Avšak tím drama *nekončí*. Otázka utrpení, spravedlnosti, smyslu lidské existence *nekončí* objektivně pravdivým lidským přiznáním: Jsem bezvýznamný. V horším případě: Jsem ke zlému. Ačkoli by vlastně mohla. Pokud jsem bezvýznamný, tak je vlastně také mé utrpení – ať už je jakékoli.

V Bibli však na Jobovu odpověď *odpovídá* Hospodin. Na první pohled krutě, a aby Joba až šikanoval – protože odpovídá opět otázkou srovnávající člověka s nějakou částí Božího stvoření.

Avšak uvědomme si, co se to stalo: Všemohoucí a nekonečně *Jiný* odvrátil člověka od jeho sebestřednosti. Odvrátil ho od sebelítosti a vnímání jen vlastního utrpení. A pozval ho k uvědomění si základní pravdy lidské existence: Jsme jen prach (Gn 1).

Po vyslovení této objektivní a očividné pravdy však Bůh *pokračuje* v rozhovoru, dialogu, vztahu s člověkem. Protože toto Jobovo vyznání odráží teprve *počátek* lidského stvoření. A Hospodin *není* žádný deistický bůh – hodinář, který nastartoval

vesmír a dál se o něj nestará. Jakkoli Jobovi přátelé i Elíhú právě tak nakonec Hospodina vnímali. (srv. přirozenou teologii)

Tak je i Job přiveden nyní, takřka na konci spisu, k *začátku* lidské existence. Člověk je také „jen“ Boží stvoření. Není bohem. Nemá jím být. Naše už poznání je uboze nedostatečné. Naše provedení k dobrému pak zoufale tragické. A v posledu jsme zcela zanedbatelným vlivem v celém kosmu i přírodním světě – asi jako ho má prach, hlína, hebr. adama, z něhož jsme stvořeni.

Tento zlomový moment tedy odkrývá hloubku Boží *dobroty*: Co Hospodin říká a jaký vztah udržuje s člověkem, se *nemění!* Stejně jako Hospodinova odpověď Jobovi. Ve své svobodě se, z nějakého důvodu, k tomu zanedbatelnému člověku Všemohoucí a Vševědoucí sklání. Hovoří s ním. Vede s ním dialog. Dopřává člověku možnost si na Boha i zanádat a obviňovat Ho.

Aby člověk pochopil základní pravdu své existence: Jsme bezvýznamní. Jsme k ničemu. Což je pozitivní výpověď vzhledem k našemu utrpení: Jakkoli strašné a hrozné utrpení můžeme prožívat, i to je, v posledu, bezvýznamné.

Negativní a strašidelně děsivá je tato *objektivní* pravda, do které se masivně znovu probudil člověk 20. století, *pouze* pokud není Boha. Což však objektivně, očividně *není* pravda. A nebo pokud člověk Boha *odmítá*. Jak blízko jsme nyní knize Kazatel!

Avšak Hospodin k člověku stále znovu mluví. Stále znovu staví před oči velikost a genialitu stvořeného kosmu i přírody. A dnes začne odkrývat působení Boží také v lidské mytologii.

Mýtus

Job je tak dnes nejprve pozván, aby se tedy sám ujal spravedlnosti: Necht' předloží, jak tedy má fungovat svět lidské spravedlnosti. Ať předloží politické zřízení, justiční systém a další – nejprve v teorii. Ani to Job nedokáže – i naše současnost dává Bohu (a Jobovi) za pravdu.

A pak má tuto svou lidskou, ideální, teorii uvést v praxi. Že Job nemůže? Tak na co si člověk hraje ve svých stížnostech a obviňování Boha? A světa?

A pak má Job spoutat, ovládnout, pochopit, srovnat se s „počátkem Božích cest“ (horko-těžko jsme se prokopali k *počátku* poznání pravdy!) – behemótem a livjátanem. Ano, v. 19 není „*na* počátku Božích cest,“ nýbrž hůu řešit = „on [je] počátkem.“ Stejně jako jsme o tom mluvili v dřívějších výkladech a je tomu např. v Ž 19, 2 (ne „o Boží slávě,“ nýbrž přímo „Boží slávu“).

Pozdější překlady a výklady se pokoušeli behemóta a livjátána identifikovat s nějakým zvířetem. Behemóta s hrochem, livjátána s krokodýlem. Obě zvířata jsou impozantní a člověk se s nimi nemůže mnoho srovnávat. Ale už samotný popis z knihy Job tyto nápady vyvrací: Behemót má mít „ocas jako cedr“ (v. 17) – jenže hroch má ocas maličkatý! Ani nežije na horách (v. 20).¹

Krokodýl – „livjátán“ – samozřejmě nemůže mluvit (v. 27). A není tak strašidelný a strašlivý, aby „se při pohledu na něj člověk hroutil“ (Jb 41, 1).

Zřetelně totiž přecházíme do oblasti mýtické. Obě slova reprezentují něco stvořeného, a přitom mnohem mocnějšího než je člověk. Jistě zde máme slyšet názvuky různých Tiámat, Kinguů, King-Kongů, fénixů (!) a dalších mýtických bytostí. Když totiž člověk neobstál ani ve znalosti a moci nad kosmickým, ani přírodním, ani nad spravedlností lidského světa – jistě to dokáže alespoň vůči *vlastním mýtům*.

Jenže nedokáže. Nedokáže ukrotit ani mocná a strašlivá zvířata. A to jim máme panovat, vládnout, ochraňovat je, pečovat o ně, hrát si s nimi (Ž 104, 26)! A přitom *nejde* o nějaká biologická zvířata – jde o symbol z *našich* mýtů. Symboly lidské fyzické slabosti a biologické nedostatečnosti ve srovnání s mnoha zvířaty. A tak odkázanosti na záchranu a ochranu Jiného před Šelmami, které se znovu a znovu vynořují (srv. Zj). Nejen ze tmy noci – také z lidského nitra i společenství.

Přivedením pozornosti zejm. k livjátánovi (srv. Jb 41) také Hospodin prozrazuje, že od počátku pozorně *poslouchá*, co Job říkal. Job o livjátánovi hovořil již v Jb 3, 8 – tj. hned ve své *první*

¹ Mylné lidské pochopení zašlo tak daleko, že v ruštině je slovo begemot standardním slovem pro hrocha.

řeči. Tady o něm hovoří v *závěru* své řeči (a takřka i knihy) Hospodin.

Závěr

Tak Hospodin opět „Jobovi“ dokazuje lidskou nepatrnost. Člověk *není* prvotinou stvoření, *není* počátkem Božích cest (srv. Gn 1). Není ani korunou nebo vrcholem stvoření – tím je do Gn 2 odsouvaný den odpočinku.

Pouze tímto uvědoměním a vyznáním může člověk *začít* (!) nacházet svou skutečnou, protože objektivní, hodnotu, smysl, význam. Teprve *poté*, co člověk vyzná svou *bezvýznamnost*, slabost, maličkatost, zanedbatelnost. Tj. *poté* co se vzepře vlastní pýše, sebestřednosti, sebedůležitosti – což jsou první projevy lidského hříchu.

Protože Hospodinu nejde o nějaké „srážení“ člověka. Člověk *je* bezvýznamný. Nebo hůř – plodí zlo a hřích a utrpení. To jen v naší „přirozené“ pýše si myslíme něco jiného – v moderní a postmoderní době za mohutné podpory světského, opět-pohanského, světa.

Ale v přijetí a vyznání vlastní bezvýznamnosti může člověk konečně uslyšet hlas *Stvořitele*. Hlas tichý a jemný. Hlas hovořící hlavně k těm a pro ty na okraji, na konci sil, v hlubokém utrpení.

A tak se může člověk začít měnit. Z pyšného, sebestředného tvora, který si sám chce být bohem – a tak znovu a znovu působí zlo – v obraz Boží. V někoho, kdo jedná a žije pro dobro druhých. A tak dokáže ukrotit i lidské zoufalství tváří v tvář lidské zanedbatelnosti a nesmyslnosti uprostřed gigantického kosmu. Stejně jako dokáže, po takovém vyznání, ukrotit mýtického behemóta a livjátána. I přírodní svět. Protože jim začne rozumět. A tak svému úkolu a smyslu existence, a tak hodnotě: Chránit ostatní. Žít pro dobro ostatních. Přinášet ostatním Boží požehnání. Včetně zvířat, rostlin, kosmu – nejen lidem!

Jak to Job udělal v úplném závěru tohoto dramatu (Jb 42). A tak nabídne (a nabízí už v dnešní kapitole Hospodin) odpověď na

otázku utrpení a zla – jsou příležitostí k milosrdenství (J 9, 1-5).
Když už je člověk zavinil a způsobil, nechť je obrací v dobro.

Což je opět stejně božské, jako uskutečňovat stvořenost
k obrazu Božímu.

Píseň: EZ209 – Ó slunce spravedlnosti; 4.-5. sloka +
modlitba Páně
Rozhovor